

Omek

Softim 5785

2025. augusztus 28.

Dávid király egyetlen kívánsága és az Elul hónap

Beköszöntött Elul, a zsidó év utolsó hónapja. Elterjedt szokás, hogy ilyenkor kezdjük mondani reggeli és esti imáink után a *Lödóvidot*, vagyis a 27. zsoltárt (egészen Smini Áceretig bezárólag).

Ez a különleges hangulatú szöveg rányomja a bélyegét az egész időszakra, amit emelkedett komolyság és a megújulás reménye jellemez.

„Egyet kértem az Örökkévalótól, azt kívánom: lakhassak az Örökkévaló házában életem minden napján, láthassam az Örökkévaló kellemségét, és meglátogathassam csarnokában” (Zsoltárok 27:4)

Ez a mondat az egyik központi motívuma a zsoltárnak. Azonban szembeszökő probléma, hogy **Dávid király egyáltalán nem egy dolgot kért az Örökkévalótól, hanem igen sokat!**

Mindjárt az elején: „lakhassak az Örökkévaló házában **életem minden napján**” – már az is erősen vitatható, hogy ha egy kérés az ember élete minden napjára vonatkozik, az vajon nevezhető-e *egyetlen* kérésnek. Utána azonban további kérések is elhangoznak.

Ezek persze mind ugyanarra a témára épülnek: a Teremtőhöz való közeledés vágyát fogalmazzák meg. Ezért ez a kérdés valószínűleg csak formai és nem tartalmi probléma¹.

IV. évfolyam, 42. szám

IMPRESSZUM

Az *omek* szó jelentése: mélység. Elgondolkodtató, inspiráló, a tórai és rabbinikus irodalomból építkező témák, üzenetek, napjaink számára.

Kiadó: Bét Jehuda Község

Székhely: 1084 Budapest, Scheiber Sándor u. 2.

Felelős kiadó-szerkesztő:

Szántó-Várnagy Binjomin

Lapterv: Novák Tamás

Borítókép: Both Balázs / pestbuda.hu

Terjesztés: Vida Ákos

Megjelenik 150 példányban.

ISSN 3058-051X (Nyomtatott)

ISSN 3058-0609 (Online)

Csatlakozz az OMEK támogatói

köréhez! Támogasd havonta a nyomtatást, és részesülj kedvezményekben. *További részletek:*

<https://orti.hu/omek-tamogatok>

Egy másik feltűnő ellentmondás, amit kérdezni szoktak a fenti mondat kapcsán: ha Dávid király azt kéri, hogy *mindig* az Örökkévaló házában lakhasson, akkor mi értelme van annak, hogy „*meglátogassa csarnokában*”?

Lehetséges ellátogatni arra a helyre, ahol állandó jelleggel tartózkodunk?

Ennek megválaszolásához meg kell nézni a héber szavakban a különbségeket: ahol állandóan lakik, az az Örökkévaló háza [*bájit*]. Amit azonban meglátogat, az a csarnoka [*héc-hál*]. Ez pedig a Szentély belsőbb, szentebb részére vonatkozik (amint az kiderül például a szó első említéséből a Tanachban, melyben a Szentélyre vonatkozik, ld. Királyok 1., 6:3).

A Szentély tágabb területén tehát állandóan

ott szeretne lenni, a belső helyre azonban elfogadja, hogy csak különleges időszakokra nyílik alkalma ellátogatni.

Elul napjaiban lélekben elszámolunk az egész évünkkel, és újrahangoljuk az iránytűt.

Ambíciózus célokat tűzünk ki: hogy a Teremtő Jelenléte legyen számunkra a normális, az alapvető, mintha az Ő háza lenne az állandó lakhelyünk.

Ezzel együtt realiztikusak is maradunk, és azt is megfogalmazzuk, hogy bármennyire is sikerül ez, a Teremtő valódi, mélyebb közelsége mindig különleges alkalom marad. Ezt fejezi ki a második és harmadik cél: „*láthassam az Örökkévaló kellemességét, és meglátogathassam csarnokában*”.

HETISZAKASZ

A lázadó bölcs – bizonytalan vagy túl magabiztos?

Hetiszakasunk a *Softim*, azaz *bírák*, mely ezúttal nemcsak az első néhány mondatot, hanem az egész szövegen átívelő jelleget, mintaszerűen megjelenő témát is jelenti.

A Misnában, Talmudban van is egy ennek megfelelő traktátus, mely szintén lépten-nyomon visszanyúlik ehhez az egyébként micvákban gazdag és sokrétű hetiszakaszhoz: a *Szanhedrin*, mely nevét a központi, nagy bíróságról kapta, ami Jeruzsálemben, a Szentély mellett tartja üléseit.

E törvények közül kiemelkedik a *zákén mámre* [*lázaadó bölcs*] témája annyiban, hogy a Tóra különlegesen hosszan szól róla. Pedig igen speciális eset: nem alkalmazható akárkire, csak kifejezetten egy nagy Tóratudósra, aki távolról sem hittagadó, hanem a Tóra és a rabbinikus hagyomány törvényei alapján maga is gyakorlott bíróként működik.

Már a bevezetése is szokatlan:

„**Ha nehéznek tűnik számodra** [*jipálé*] egy ügy ítékezésben, vér és vér között, ítélet és ítélet között, csapás és csapás között – vitás ügyek kapuidban – [...]”

És felkelsz, és felmész arra a helyre, amit választott Örökkévaló Istened, és eljössz a kohénokhoz, a lévítákhoz, és a bírához, aki lesz azokban a napokban, és megtudakolod, és elmondják neked az ügy ítéletét. Akkor cselekedj az ítélet szerint, amit mondanak neked arról a helyről [...]”

De az az ember, aki akaratosan cselekszik, nem hallgatva a kohénra [...] és a bírára – haljon meg az az ember. ” (Mózes 5., 17:8-12)

A lázadó bölcs fő problémája, amiért a szokatlanul súlyos büntetését kapja, éppen az, hogy lázad. Vagyis azt csinálja, amit ő gondol, nem pedig azt, amit mások döntöttek. **Ezzel**

1 Igen hasonló dolgot olvastunk a Tórában nem is olyan régen: „És most, Izrael, mit kíván Örökkévaló Istened tőled? Csak azt, hogy féld Örökkévaló Istenedet, járd minden útján, szeresd Őt, szolgálj Örökkévaló Istenedet teljes szíveddel és teljes lelkeddel.” (Mózes 5., 10:12)

Szintén egyetlen kérdésnek indul, utána azonban több részletet is megfogalmaz a területen belül. Az is hasonlóság, hogy mindkét mondat célja az Örökkévaló és az ember közötti kapcsolat megerősítése, csak míg az egyik „felülről” indul, addig a másik „alulról”.

szemben a szakasz bevezetése éppen azzal kezdődik, hogy neki van kérdése, és ő jön érdeklődni!

Maga a Talmud is éppen ebből a furcsa kezdőszóból tanulja azt a Tórából egyébként nem egyértelmű ténnyt, hogy nagy Tóratudósról van szó:

„Ha nehéznek tűnik számodra [jípálé] – olyanról szól az Írás, aki kiemelkedő [muflá] a bét dinben [rabbinikus bíróságban].” (Szanhedrin 87a)

Talán éppen azért magyarázzák így, mert ezzel kívánják megválaszolni a fent felvetett problémát: hogy lehet, hogy az, aki az előbb még éppen hogy bizonytalan volt, mostanra annyira magabiztos lett, hogy mindenki másnál, a legnagyobb bíróknál is jobban tudja, hogy mi a helyes ítélet?

Egy másik alapvető nehézség tűnhet fel ugyanezen mondat kapcsán annak, aki jól ismeri a Tóra más törvényeit.

Ugyanis itt lényegében a Tóra arra az esetre mond egy receptet, ha az alkalmazójának bizonytalansága, kérdése támad: **mit is kellene döntenem? Mit is vár tőlem az Örökkévaló?**

Az igazság azonban az, hogy pontosan ugyanerre a kérdésre korábban látszólag már kaptunk választ – mégpedig egy teljesen más választ:

„A sokaság után döntséd a törvényt.” (Mózes 2., 23:2)

Noha ez jóval kevésbé konkrét parancs az előzőnél, a Talmud több helyen kifejti a szándékát:

„Honnan van az a dolog, amit mondtak a Bölcsék, hogy döntsünk a többség alapján? Ahogyan írva van: 'a sokaság után döntséd a törvényt'.” (Chulin 11a)

Ez alapján adódik a nyilvánvaló kérdés: **mikor melyik elvet kövessük? A többséget vagy az autoritást?**

Azt gondolhatnánk, hogy a kettő nem zárja ki egymást, hiszen ha felmegyünk Jeruzsálembe, akkor ott is több rabbi közös döntése az, amire hallgatni fogunk. Ez azonban nem válaszolja meg a dilemmát, hiszen ha valóban ez a helyes értelmezés, akkor miért került ez a két törvény a Tóra két ennyire különböző helyére? Másrészt pedig a gyakorlatban nem igaz az, hogy minden egyes kérdéssel egyenesen Jeruzsálembe mennénk vagy kellene mennünk.

Mindezekre megtudhatjuk a választ a szóbeli hagyományból: amikor a Tóra arról ír, hogy „ha kérdésed van, menj fel Jeruzsálembe”, az noha formailag nagyon úgy tűnik mint a 613 parancsolat, Tórában leírt felszólítás egyike, valójában mégsem erről van szó². A szakasz valóban tartalmaz parancsolatot (többet is!), de ez éppen nem az. Így ha valakinek kérdése van, és nem viszi a lehető legnagyobb autoritás elé, azzal nem szeg meg semmilyen előírást.

A másik, többség döntéséről szóló szöveg azonban, annak ellenére, hogy egyszerű olvasata első pillantásra ezt nem indokolná, igenis szerves része a halachikus folyamatnak.

Mint megannyi hasonló kérdésre, ezekre a dilemmákra is ugyanazt válaszolhatjuk: a Tóra több szinten olvasható. Van egyszerű olvasata [psát], mélyebb magyarázata, amiből a törvényt kiolvassuk [drás], és utalás, amit meg kell találnunk [remez]. Ez mutatja a Tóra nagyszerűségét, hogy egyetlen szövegbe megannyi jelentésréteget képes besűríteni.

Esetünkben a szöveg **egyszerű olvasata [psát]** az, hogy az az ember, akiről a szakasz eleje szól, akinek kérdése van, az az egyszerű rabbi, aki felmegy Jeruzsálembe válaszáért, és azt hozza vissza válaszként arra a dilemmára,

² Technikailag ez azért lehetséges, mert a Tóra nyelvén a felszólító mód is formailag a kijelentőhöz hasonlóan, leíró szöveggént szerepel. Ahogyan fent is így fordítottuk az idézetben, pl. „és felkelsz, és felmész” – nem pedig „és kelj fel, és menj el”. Így szövegértelmezés kérdése marad, hogy az melyik ponton vált át elbeszélésből felszólításba.

ami a saját közösségében felmerül. Az az ember pedig, aki „akaratosan cselekszik”, és nem hallgatja meg ezt az ítéletet, az pedig az ő közösségének azon tagja, akire a Jeruzsálemből hozott ítélet kedvezőtlen eredményt hozott. Így nincsen semmiféle ellentmondás a szöveg eleje és vége között.

A törvény, amit kiolvasunk belőle [drás], azonban összeköti ezt a kettőt, a rabbinikus hagyomány és a szöveg sajátos különlegességei miatt (pl. a *jipálé* szokatlan szó használata). Ebből tanuljuk meg a *zákén mámre* különleges parancsát a lázadó bölcsről, amikor nem az elítélt lázad fel, hanem a rabbi, aki a Szanhedrin ítéletét, döntését elutasítja.

A mélyebb utalás [remez], üzenet pedig az le-

het (ami egyben a válasz is arra, hogy miért kellett a Tórának ilyen szokatlan módon fogalmaznia), hogy ez a bizonyos lázadó bölcs valóban lehet, hogy éppen azáltal vált lázadóvá, hogy „csodálatosnak” tűnt a szemében egy tórai kérdés, egy döntéshelyzet. (Hiszen a *jipálé* szó gyökbetűi megegyeznek a *pele* [csoda] szó betűivel.)

A bölcsessége, az intellektuális érzékenysége az, ami mély gondolkodóba ejtette egy érdekes halachikus dilemma kapcsán. A folyamat végére azonban igenis elérte a meggyőződés olyan magas szintjét, hogy semmi nem tudta őt eltántorítani vélt vagy valós igazságától. Még az sem, hogy a Szanhedrin az övével ellentétes döntést hozott. Ezt azonban a Tóra már súlyosan szankcionálja.

Időpontok Budapesten:

Gyertyagyújtás **péntek este:** 18:05 és 19:11 között.

Szombat kimenetele: 20:16.

A zsinagógában **péntek este** 18:00-tól tanulás, 18:30-tól Kábálát Sábát.

Vendégünk a kiduson *Károlyi Kirchoff László*, akivel a **Rumbach utcai közös terveinkről** fogunk beszélni. Gyertek!!

A *Smá Jiszráelt* olvassuk el legkésőbb szombat reggel 9:21-ig.

Hétfő és csütörtök reggel 8:00-kor imádkozunk a *Rumbach utcai zsinagógában*.

Kedd és szerda reggel 7:30-kor imádkozunk a *Bét Jehuda zsinagógában*.

Szombat reggeli imák a Bét Jehuda zsinagógában szeptember hónapban:

Szeptember 6-én, *Ki Técé* szombatján (**jövő héten!**), valamint

Szeptember 20-án, *Nicávím* szombatján 9:00-kor.

Sábát sálom! Gut sábesz!

AZ OMEK MAGAZIN IV. évfolyam 42. számát

Gáspár Péter Pál adományozta édesanyja

Málke bát Jitl

Dr. Gáspár Béláné Sas Valéria (1917-2021) áldott emlékére.

Legyen a tanulásunk, inspirációnk a lelke felemelkedésére!